

Byudvikling til et langt liv

Af Knud Ramian, Eva Tørnæs, Gunnar Hatt

Byudviklingen i Aarhus er et særligt tema for FUAM, og en lille gruppe har arbejdet med denne artikel som en slags introduktion til mødet. Denne artikel er en introduktion til temaet "Byudvikling til et langt liv". Vores lille gruppe i FUAM er optaget af at få øje på muligheder og er fyldt med spørgsmål, vi gerne vil have besvaret. Med stigende alder bliver vi mere og mere afhængige af kvaliteterne i vores omverden. Når vi bliver stadig ældre, skyldes det ikke vitaminpillerne, men at vores vilkår er blevet stadig bedre. Byen er en

I Flensborg har mange butikker sat bænke frem til kunderne. Foto: Eva Tørnæs

vigtig del af vores vilkår. Byudvikling er ikke noget fjernt i et støvet kommunalt kontor. Byudviklingen starter uden for din hoveddør. Falder du på dit fortov, fordi fliserne ikke er jævne? Mangler der en fodgængerovergang på din vej? Hvordan er gadebelysningen om aftenen? Driker du kaffe med naboerne? Holder de øje med dig? Er der for langt til busstoppestedet? Nå nej, er det nedlagt? Fordi de unge kører i bil, bliver buslinjer nedlagt, når der skal prioriteres. De ældre uden bil bliver efterladt uden erstatning. (Det var historien om linje 17 i Egå.) Vores by er en del af vores hjem, og vi bør måske tænke lige så meget over byens indretning, som vi tænker over vores hjem. Vores byer kan blive langt mere brugbare end de er i dag. Nyt fra FUAM nr.1, 2020.

Alderisme i byplanlægningen?

En universitetsby som Aarhus kommer let til at se sig selv som en ung by. Det betyder, at de ældre voksne bliver overset. Et godt eksempel var publikationen "Bykvalitet og arkitektur i Aarhus" fra 2023 fra stadsarkitektens kontor. Vi kunne tælle op, at "unge" var nævnt 23 gange, mens "ældre" var nævnt 3 gange. Man havde ikke tænkt på, at offentlige toiletter er en vigtig bykvalitet, man havde overset byens smukke

kirkegårde, plejehjemmenes muligheder, som fx Generationernes hus, var heller ikke nævnt. Der havde man stort set "glemt" de ældre voksne, indtil FUAM i høringsfasen gjorde opmærksom på det. Takket være bla. FUAM's indsats blev det rettet i rapporten, og vi håber, at det blev andet end en sproglig rettelse? Se den [her](#).

Hvor bor de ældre voksne i Aarhus?

Vi har en stadsarkitekt. Hvad er staden? Er det Aarhus Centrum? Hvad med resten af kommunen? Hvor bor de ældre voksne i Aarhus? Vi har spurgt i kommunen. Vi fik en fin oversigt over 70+ erne i Aarhus. De bor fortrinsvis i oplandsbyerne i Aarhus. Hvordan tager man hensyn til det forhold i byplanlægningen?

De små samfund er i nød

Der bygges utrolig meget i Aarhus, men er det ældrevenligt? Er det de ældre voksne, der flytter ind? De store byer er magneter. Det betyder, at landsamfundene affolkes. Det fører til svækkelse af den offentlige trafik, hvilket gør landsbyerne endnu

mindre attraktive for unge mennesker. Det betyder samtidig, at husene er svære eller umulige at sælge. Kan vi undgå at udvikle uddøde forstæder, hvor alt liv er suget ind i staden?

Hvilke alternativer er der til træskohusene?

De ældre voksne fylder i parcelhusene. Der er mange enlige over 70 år i parcelhusene i Aarhus. Antallet af 75+ årige er steget i de sidste 10 år til nu ca. 23.000. Mere end 10.000 bor alene, og 7.000 bor i et parcelhus. 2.000 af dem bor alene. Mange af dem bor i træskohusene. Det er min nabo fra Thy, der kalder dem for træskohusene. Det er huse, hvor ejerne har besluttet sig for at blive boende, indtil de sætter træskoene. (Vi ved ikke, hvor mange enlige, der bor i meget store lejligheder.) Måske kunne parcelhuskvartererne udvikles? Der er villaveje med lige så stort fællesskab mellem seniorerne som i et seniorbofællesskab. Kunne man udnævne årets seniorvej i Aarhus? Kunne vi få en bedre udnyttelse af boligmassen, hvis vi kunne tilbyde de ældre alternativer til parcelhuse og

Seks seniorbehov i byen

Som led i udarbejdelsen af denne værktøjskasse og det tilhørende idékatalog er der lavet godt 50 interview med seniorer mellem 65 og 99 år i landets fem regioner. Seniorerne fortalte om deres oplevelser og behov relateret til brugen af store, mellemstore og små danske byer. Baseret på seniorernes fortællinger – der blev underbygget af en forskningsafdækning, et trendstudie og flere ekspertinterview – er der identificeret seks behov. Hvis en by imødekommer disse behov, er den brugbar for seniorer. Behovene ses her i overblik:

store lejligheder? Kræver det, at der er alternativer, som virkelig er attraktive? Det er fint med andels-seniorbofællesskaber. De bliver bare lagt uden for byen med lang vej til offentlig transport. Læs FUAM's særnummer om bolig for seniorer [her](#). Hvad skal der til for, at bofællesskaber også bliver en aflastning af det offentlige? Det er de

Et sludrehjørne på Storhøj ved Mårslet. Læs Nyt fra FUAM nr.1, 2020.

nemlig ikke endnu. Læs [her](#). Er det muligt at skabe nye almennyttige bofællesskaber i forskellige udgaver etableret centralt i forbindelse med planerne for renovering af de almennyttige boliger inde i byen? Langt fra alle ønsker at bo i et seniorbofællesskab. Hvilke seniorboliger skal de have? Når vi planlægger by, så må vi planlægge efter at facilitere netop den udvikling, vi forudser og/eller ønsker. Antallet af plejehjemspladser stiger slet ikke i takt med udviklingen i aldersgruppen. Kan der centralt udvikles alternativer til de beskyttede boliger? Antallet af ældre topper først om 10 år, så hvordan kan vi tænke langsigtet? Det tog 10 år at

skabe "Generationernes hus". Har vi med Generationernes hus fundet den boligform, der skal laves flere af? Er der flere på tegnebrættet? Lige nu planlægges antallet af boliger efter, at vi bliver langsomt "sundere", men det er en usikker satsning, for måske lever vi bare længere. Er der visioner i Plejeboligplanen? Se plejeboligplan [her](#).

Der er meget viden om byen for alle

Der er mange forhold i byen, som betyder noget for ældre voksne. Boliger, tilgængelighed og transport, fodgængerområder og veje, offentlige pladser og torve, parker og naturområder, lokale forretninger og servicefaciliteter, samt aktivitetsmuligheder. På alle områder er der meget viden om de løsninger, der vil kunne gøre byerne mere venlige. "Brugbare byer for seniorer" er den nyskabende titel, der

stammer fra en fremragende pjece fra Sundhedsstyrelsen. Sagen er jo, at ældre voksne ikke bare har brug for ældrevenlige byer forstået som handicapvenlige byer. Ældre voksne er ikke først og fremmest handicappede. Det har Sundhedsstyrelsen forstået. De har udgivet en rapport "Brugbare byer for seniorer". Ud over behovet for boliger skitserer den seks seniorbehov: 1) Natur tæt på, 2) aktivt hverdagsliv, 3) nemt at komme omkring, 4) steder at være sammen, 5) gratis opholdssteder i velholdte byrum, 6) trygge byrum og sikker trafik. Den er fyldt med brugbare løsninger indsamlet fra hele verden. Man har interviewet 50 seniorer om deres behov i byerne og har fundet 6 grundlæggende behov, som byerne - store eller små - bør kunne dække. Mange af ideerne er lige til at tage fat i. Hvilke af dem skal vi bruge i Aarhus? Læs <https://www.sst.dk/da/Udgivelser/2021/Brugbare-byer-for-seniorer>. Sommetider er der lette løsninger. Et aktivt FUAM-medlem med en hjørnegrund indrettede oversigtshjørnet med et par bænke, hvor seniorerne kan mødes i sommeren. I Københavns Kommune har man lavet et stort arbejde med mange forslag, der også kunne inspirere andre. Se her. En by for alle | Københavns Kommunes hjemmeside

Inspiration fra Age-friendly Cities

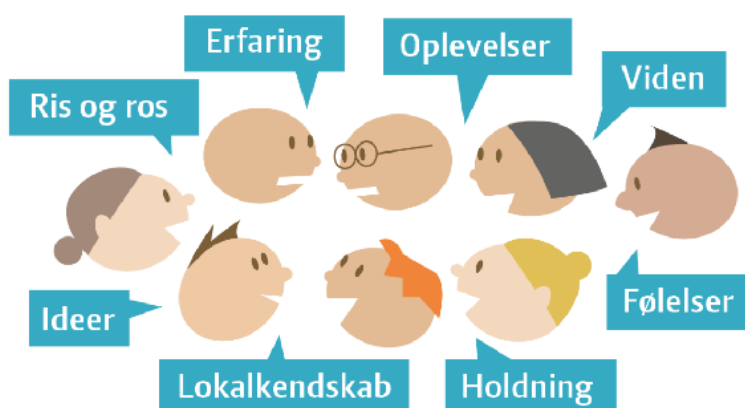
Det med brugbare byer har WHO også interesseret sig for. WHO har erkendt behovet for at gøre byerne brugbare for ældre voksne. De har skabt et internationalt netværk af "ældrevenlige byer". "The WHO Age-friendly Cities Framework" har deltagere fra hele verden. Det er oven i købet gratis at deltage. Der er flere medlemmer fra Norge, men specielt Sverige og Finland. I Danmark er kun Esbjerg medlem. De har bl.a. fået inspiration til særlige ældreboliger fra Oslo. Hvorfor er Aarhus ikke medlem? <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/age-friendly-cities-framework/>

Nanna Ditzel: Samtalebænk

Vejen frem: Borgerne skal inddrages

Der er altså mange muligheder for at gøre byerne mere brugbare. Kan mulighederne udnyttes centralt? Vi tror, at det er nødvendigt at inddrage seniorer, der kender de lokale muligheder. Hvordan gør vi det? Social- og boligstyrelsen har også erkendt, at det er vigtigt at inddrage borgerne i byplanlægningen. De havde en ansøgningspulje til ældrevenlige byer og delte i november 2023 over 22 mio.kr ud til 11 kommuner: Albertslund,

Middelfart, Rødovre, Tønder, København, Esbjerg, Thisted, Høje Taastrup, Glostrup, Hvidovre og Gentofte. Aarhus var ikke imellem. Søgte de?

Vi må kunne lære af de involverede kommuners erfaringer. Midlerne kan blandt andet anvendes til at arbejde med forskellige aktiviteter til involvering af målgruppen i indretningen af ældrevenlige byrum.

Fx: Udarbejdelse af handleplan, udarbejdelse af kommunikationsplan og

informationsmateriale, gennemførelse af interviews, fokusgrupper mv., gennemførelse af område-observationer, gennemførelse af brugerrejse-observationer, udarbejdelse af bylivsfortællinger.

Fællesråd der ønsker generationscirkulation

Vi har spurgt samtlige fællesråd om deres erfaringer og venter på svarene. Vi har hørt fra to fællesråd

Et svar er fra Marie Hastrup Sørensen, Harlev Fællesråd:

Tema	Drøftet ca. d.	Resultat
Helhedsplan for Harlev - hvordan området forbliver attraktivt for borgere i alle aldre og på tværs af generationer	løbende de seneste år	I proces
Rekreative forbindelser og tilgængelighed til naturen	Løbende fokus	Ex. cykel- og gåstier, så området bliver mere sammenhængende for bløde trafikanter i alle aldre
Strategisk byrum i Bymidten - et sted til gavn og glæde for byens borgere i alle aldre		I proces
Fællesskaber på tværs	Løbende	etableringen af nye fællesskaber bl.a. med fokus på pårørende, foredrag fra AU, foredrag med Clement Kjersgaard
Kommende mødested på tværs af generationer i Byparken	Løbende	I proces
Indledende drøftelser om en ny daginstitution og potentialer for samarbejde/fællesskabelse med naboerne herunder Folkehuset Harlev/plejecenteret	Primo 2023	

Hanne Varming "Kvinde med kat"

Vi har fået svar fra Lise-Lotte Kjær, Løgten-Skødstrup:

"Som medlem af Løgten-Skødstrup Fællesråd gennem mange år fremsender jeg vedlagte til evt. brug. Det er et emne jeg har arbejdet med i mange år, været med i det tidligere lokalcenters brugerråd, hvor vi kæmpede for at få bygget flere pleje-/ældreboliger i forbindelse med lokalcentret, det lod sig desværre ikke gøre. Nu har vi en bygherre, der vil bygge (etagebyggeri) i vores bycentrum, og jeg har her været med på forkant til at bearbejde på en indsigt om seniorboligers nødvendighed i en by som vores med 10000 borgere, parcel- og rækkehuskvarterer, hvor man kan ønske sig mulighed for generationscirkulation."

Måske er der mange andre at spørge? Der er mange aktive grupper i lokalområderne. Hvor er Ældrerådet? Hvor er Danske Seniorer? Hvor er ÆldreSagen? Vi er nødt til at skabe en borgerinddragelse, der kan pege på de mange muligheder for at gøre Aarhus og omegn mere brugbar for seniorer. En borgerinddragelse, der kan holde politikerne fast.

Vi er en gruppe i FUAM, der gerne vil have mere brugbare byer for seniorer. Vi vil gerne bidrage til at øge borgernes inddragelse, fx. i samarbejde med Stadsarkitekten.

Aarhus, maj 2024

FUAM - og boligen

FUAM har i sin lange levetid haft byen og boligen som et særligt interesseområde.

FUAM har siden sin oprettelse været optaget af by- og boliger til brug i den sidste del af livet. Vil du vide mere om historien kontakt knud@ramian.dk

Etablering af arbejdsgrupper omkring de første seniorbofællesskaber i Aarhus 1979- 81

Studietur til Holland for at studere ældreboliger.

Inger Nygaard opretter en gruppe for at skaffe flere plejehjem ()

Udstilling på arkitektskolen "Ka' du rock'e i din bolig? 1993

Etablering af 'Boligrådgivning for Seniorer' 1997

Kirsten Esper Andersen udgiver Plejehjemsfortællinger hos Komiteen for sundhedsoplysning 2001

FUAM 's valg oplæg om flere senioregnede boliger

Undersøgelse og test af en mærkningsordning for seniorvenlige boliger.

Artikler om boliglotteriet udgave 2009- 2017

Udarbejdelse af et hefte til brug for vurdering af boligsituation? 2020

Samtalecafeer om demens og plejehjem.

Udvikling af en samtalecafe om kan din bolig holde til et langt liv. 2020

Projekt omkring mulighederne for etablering af profilplejehjem. 2021

Særnummer af "nyt fra FUAM" som oplæg til kommunal konference 2023